

Türkiye’de hemşirelik alanında sağlık inanç modeline dayalı yapılan doktora tezlerinin incelenmesi: Bibliyometrik bir analiz

Investigation of doctoral theses based on health belief model in nursing in Turkey: A bibliometric analysis

Dilan Deniz Akan

Arş. Gör. Dr. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, Manisa, deniz.dilan91@gmail.com, 0000-0002-8258-8658

ÖZ

Amaç: Araştırmada, Türkiye’de hemşirelik alanında Sağlık İnanç Modeli’ne dayalı yapılan doktora tezlerinin bibliyometrik analiz yöntemiyle incelenmesi amaçlanmıştır. **Yöntem:** Retrospektif-tanımlayıcı tipteki araştırmada, tezlere ulaşabilmek amacıyla Yüksek Öğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi tarama motorunda “Sağlık İnanç Modeli” ve “hemşirelik” anahtar kelimeleriyle Türkçe ve İngilizce olarak tarama yapılmıştır. Yapılan taramalar sonucunda; hemşirelik alanında 2012-2022 yılları arasında Sağlık İnanç Modeli’ne dayalı olarak yapılan, erişime açık ve dahil etme kriterlerini karşılayan 30 doktora tez çalışması araştırma kapsamında incelenmiştir. Tezler, araştırmacı tarafından geliştirilen “Veri Toplama Formu” aracılığıyla değerlendirilmiştir. Veriler, IBM SPSS 25 paket programında analiz edilmiş olup verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel yöntemler kullanılmıştır. **Bulgular:** Araştırma kapsamına alınan tezlerin; %30’unun Dokuz Eylül Üniversitesi’nde, %90’ının sağlık bilimleri enstitüsünde, %43,3’ünün halk sağlığı hemşireliği anabilim dalında ve %69,3’ünün danışmanlığının profesörler tarafından yürütüldüğü tespit edilmiştir. Tezlerde en sık kullanılan araştırma tasarımlarının yarı deneysel (%46,2) ve deneysel (%46,2) araştırma tasarımı olduğu, en üretken yılların 2018 (n=6) ve 2020 (n=6) yılları olduğu saptanmıştır. **Sonuç:** Sonuç olarak, son yıllarda hemşirelik alanında Sağlık İnanç Modeli’ne dayalı yapılan çalışmaların giderek artmakta olduğu ancak halen istenilen düzeye ulaşmadığı belirlenmiştir. Bireylerin korucuyu/önleyici sağlık davranışlarını geliştirmek ve semptom yönetimini sağlayabilmek amacıyla daha fazla sayıda Sağlık İnanç Modeli’ne dayalı araştırmaların yapılmasına ihtiyaç olduğu söylenebilir. Yapılan bu çalışmanın, hemşirelik literatürüne katkı sağlayacağı ve ileride bu alanda çalışmayı düşünen bilim insanlarına ve lisansüstü öğrencilere yol gösterici olacağı tahmin edilmektedir.

Anahtar Kelimeler:
Sağlık İnanç Modeli, Doktora Tezi, Hemşirelik

Key Words:
Health Belief Model, Doctoral Thesis, Nursing

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:

Arş. Gör. Dr. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, Manisa, deniz.dilan91@gmail.com, 0000-0002-8258-8658

DOI:
10.52880/sagakaderg.1192155

Gönderme Tarihi/Received Date:
20.10.2022

Kabul Tarihi/Accepted Date:
17.02.2023

Yayımlanma Tarihi/Published Online:
01.06.2023

ABSTRACT

Aim: In this research, it is aimed to examine the doctoral theses based on the Health Belief Model in the field of nursing in Turkey, using the bibliometric analysis method. **Method:** In the retrospective-descriptive this study, in order to reach the theses, the search engine of Council of Higher Education Thesis Center was searched in Turkish and English with the keywords “Health Belief Model” and “nursing”. As a result of the scans; 30 doctoral dissertations made in the field of nursing between 2012-2022 based on the Health Belief Model, open to access and meeting the inclusion criteria, were examined within the scope of the research. Theses were evaluated through the “Data Collection Form” developed by the researcher. The data were analyzed in the IBM SPSS 25 package program and descriptive statistical methods were used in the evaluation of the data. **Findings:** Theses included in the research; It has been determined that 30% of them are at Dokuz Eylül University, 90% of them are at the institute of health sciences, 43.3% of them are in the department of public health nursing, and 69.3% of them are supervised by professors. It was determined that the most frequently used research designs in theses were quasi-experimental (46.2%) and experimental (46.2%) research designs, and the most productive years were 2018 (n=6) and 2020 (n=6). **Conclusion:** As a result, it has been determined that studies based on the Health Belief Model in the field of nursing have been increasing in recent years, but still have not reached the desired level. It can be said that there is a need for more research based on the Health Belief Model in order to improve preventive/preventive health behaviors of individuals and to provide symptom management. It is estimated that this study will contribute to the nursing literature and will guide scientists and graduate students who are considering working in this field in the future.

GİRİŞ

Hemşirelik disiplininde girişimlerin sistematik bir şekilde planlanması ve uygulaması, sağlık bakım kalitesinin geliştirilmesi açısından oldukça önemlidir (1,2). Hemşirelik disiplininde mevcut araştırmaların, özellikle de doktora tezlerinin problemlere çözüm getirmesi, araştırma/geliştirme etkinliklerine katkı sağlaması, bilimsel alanı zenginleştirilmesi ve inovatif fikirlerin geliştirilmesine imkan sağlaması beklenmektedir (3,4). Hemşirelik alanında sağlık bakım kalitesinin arttırılabilmesi, holistik bakımın sunulabilmesi, araştırma probleminin kavramsallaştırılabilmesi, bilimsel bilginin üretilbilmesi ve hemşirelik biliminin gelişimine katkı sunulabilmesi amacıyla araştırma sürecinin kuram/model üzerine temellendirilmesi ve etkisinin değerlendirilmesi gerekmektedir (5). Son yıllarda, hemşirelik araştırmalarında kuram ve model kullanımına olan ilgi giderek artmakla birlikte halen istenilen düzeye ulaşmadığı bildirilmektedir (6). Bunun en önemli nedenleri arasında kuram/model kullanımının lisans müfredatında yer almaması gösterilmektedir (2,6). Hemşirelik alanında sıkça kullanılan modellerden biri Sağlık İnanç Modeli (SİM)'dir.

Hastalıktan korunma ve tarama programlarına katılımdaki yetersizliği açıklamak amacıyla 1950'li yılların başında geliştirilen SİM; popülasyonların tutum, davranış ve eğitim ihtiyaçlarının açıklanmasında sıklıkla kullanılan bir modeldir (7). Model, sadece korunma ve tarama davranışlarını açıklamakla kalmamış; aynı zamanda hasta rolü davranışlarını açıklama ve olumlu sağlık davranışlarının gerçekleştirilmesine de başarıyla uyarlanmıştır (8). Modelin, sağlık davranışı değişikliklerini açıklayabileceği ve sağlık eğitimi müdahalesi için bir temel görevi görebileceği bildirilmektedir (9,10). Modelin, hemşirelik alanındaki araştırmalara temellendirilmesiyle bireylerin sağlık davranışlarına karşı tutum ve inançların değerlendirilebileceği; sağlık müdahaleleri aracılığıyla bireylere koruyucu ve sağlıklı geliştirici davranışların kazandırılabilceği öngörülmektedir.

Bir konuyla ilgili o alanda araştırma yapacak bilim insanlarına bir yol haritası sunabilmek ve bu sayede konuya makroskopik ve holistik bir bakış açısı kazandırabilmek amacıyla yapılan bibliyometrik analiz yöntemi; bilimsel araştırmaları belirli kriterlere göre inceleyen ve değerlendiren nicel bir istatistiksel yöntem olarak tanımlanmaktadır (11). Uluslararası literatürde bibliyometrik analiz yöntemi kullanılan birçok çalışma olmakla birlikte (12,13); ülkemizde bu alanda yapılan çalışmaların son yıllarda artış göstermeye başladığı görülmektedir.

Yapılan literatür taramasında, ülkemizde hemşirelik alanında kuram/model kullanımının incelendiği

bazı çalışmalar olmasına rağmen (2,6,14); SİM kullanılarak yapılan doktora tezlerini bibliyometrik analiz yöntemini kullanarak inceleyen herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu araştırmanın amacı; Türkiye'de hemşirelik alanında SİM'ne dayalı yapılan doktora tezlerinin mevcut bilgi yapısını ve eğilimlerini bibliyometrik analiz yöntemini kullanarak incelemektir. Araştırma sonuçlarının bu alanda çalışmayı düşünen bilim insanlarına ve lisansüstü öğrencilere yol gösterici olacağı; bu alandaki literatürü geliştirmeye katkı sağlayacağı tahmin edilmektedir.

Araştırma Soruları:

- Türkiye'de hemşirelik alanında SİM'ne dayalı yapılan doktora tezlerinin yıllara göre dağılımı nasıldır?
- Türkiye'de hemşirelik alanında SİM'ne dayalı yapılan doktora tezlerinin üniversitelere göre dağılımları nasıldır?
- Türkiye'de hemşirelik alanında SİM'ne dayalı yapılan doktora tezlerinin enstitülere göre dağılımları nasıldır?
- Türkiye'de hemşirelik alanında SİM'ne dayalı yapılan doktora tezlerinin anabilim dallarına göre dağılımları nasıldır?
- Türkiye'de hemşirelik alanında SİM'ne dayalı yapılan doktora tezlerinin danışmanlarının akademik unvanlarına göre dağılımları nasıldır?
- Türkiye'de hemşirelik alanında SİM'ne dayalı yapılan doktora tezlerinin konularına göre dağılımları nasıldır?
- Türkiye'de hemşirelik alanında SİM'ne dayalı yapılan doktora tezlerinin araştırma tasarımına göre dağılımları nasıldır?
- Türkiye'de hemşirelik alanında SİM'ne dayalı yapılan doktora tezlerinde kullanılan veri toplama araçları nelerdir?
- Türkiye'de hemşirelik alanında SİM'ne dayalı yapılan doktora tezlerinin örneklem özellikleri nelerdir?

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırma Tasarımı ve Literatür Tarama

Araştırma, retrospektif-tanımlayıcı tipte olup Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi veri tabanı aracılığıyla 05.08.2022-15.08.2022 tarihleri arasında online olarak gerçekleştirilmiştir. Türkiye'de hemşirelik alanında SİM'ne dayalı yapılan doktora tezlerine ulaşmak için bir devlet üniversitesinin erişim ağı üzerinden YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında "Sağlık İnanç Modeli" ve "hemşirelik" anahtar sözcükleri ile Türkçe ve İngilizce olarak tarama

yapılmıştır. Dâhil etme kriterlerine uygun 30 doktora tez çalışması araştırma kapsamında incelenmiştir. Araştırma akış şeması Şekil1.de gösterilmiştir.

Dahil Etme Kriterleri

- Hemşirelik alanında yapılması,
- 2012-2022 yılları arasında yayımlanması,
- Doktora tezi olması,
- Yayın dilinin Türkçe veya İngilizce olması,
- Sağlık İnanç Modeli'ne dayalı yürütülmesi,
- Ve açık erişimli olmasıdır.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri, araştırmacı tarafından geliştirilmiş "Veri Toplama Formu" aracılığıyla toplanmıştır. Bu form toplam 13 sorudan oluşmakta olup tezin yayın yılı, dili, tezin yapıldığı üniversite, enstitü, anabilim dalı, danışman sayısı, danışman unvanı, konusu, araştırma tasarımı, örneklem grubu, araştırmanın yapıldığı yer, etik kurul izni ve projelendirilme durumu gibi parametreleri içermektedir.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırma, retrospektif-tanımlayıcı tipte bir araştırma olup ve doğrudan canlılar üzerinde bir etkisi bulunmadığından etik kurul onayına gereksinim duyulmamıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

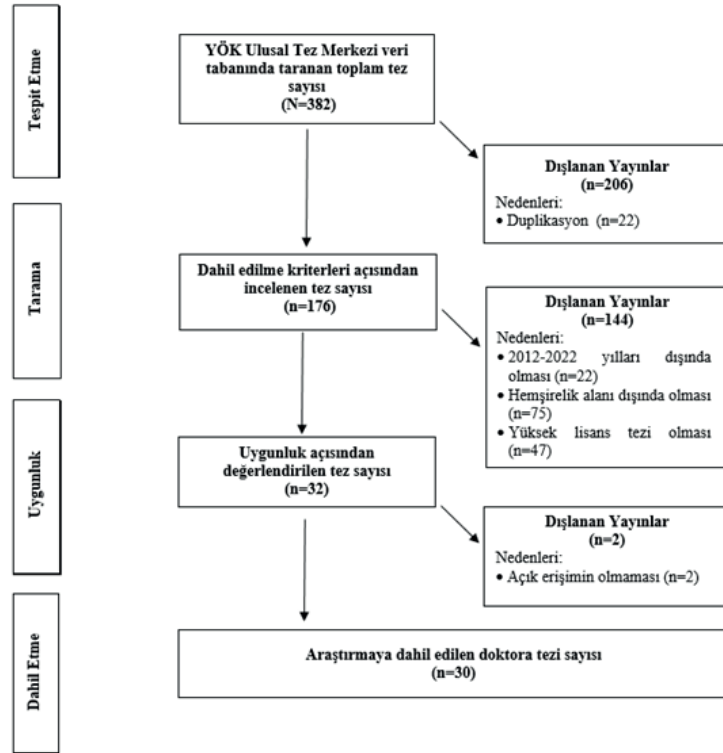
Araştırma sonuçları, tarama yapılan tarihler arasında YÖK Ulusal Tez Merkezi'ne kayıtlı ve açık erişimi olan doktora tez çalışmaları ile sınırlıdır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Veriler, IBM SPSS 25 paket programı aracılığıyla analiz edilmiş olup verilerin değerlendirilmesinde, tanımlayıcı istatistiksel yöntemler kullanılmıştır.

BULGULAR

Yapılan taramalar sonucunda YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında, hemşirelik alanında 2012-2022 yılları arasında SİM'ne dayalı yapılan ve dahil etme kriterlerine uyan 30 doktora tez çalışmasının olduğu tespit edilmiştir. Araştırma kapsamına alınan tezlerin; %30'unun

Şekil 1. Araştırma akış şeması

Dokuz Eylül Üniversitesi'nde, %90'ının sağlık bilimleri enstitüsünde, %43,3'ünün halk sağlığı hemşireliği anabilim dalında ve %69,3'ünün danışmanlığının profesörler tarafından yürütüldüğü tespit edilmiştir. Doktora tezlerinin özelliklerine göre dağılımları Tablo 1'de gösterilmiştir.

Araştırma kapsamına alınan tezler konu dağılımları açısından incelendiğinde; en sık "erken tanı ve taramalar" (%30) ile "kronik hastalık yönetimi" (%30) konularının incelendiği belirlenmiştir.

Tezlerin araştırma tasarımlarına göre dağılımları incelendiğinde; tezlerde tanımlayıcı, metodolojik, deneysel, yarı deneysel ve nitel olmak üzere beş farklı araştırma tasarımının kullanıldığı; en sık kullanılan araştırma tasarımlarının ise yarı deneysel (%46,2) ve deneysel (%46,2) araştırma tasarımı olduğu saptanmıştır. Tezlerde veri toplama aracı olarak en sık ölçek (76,7) kullanıldığı belirlenmiştir.

Tez sayılarının yıllara göre dağılımları incelendiğinde, 2012 yılında üç; 2021 yılında ise beş tezin üretildiği belirlenmiştir. En fazla tezin 2018 (n=6) ve 2020 (n=6) yıllarında üretildiği görülmüştür. Tezlerinin yapıldığı yıllara göre dağılımı Grafik 1'de gösterilmiştir.

TARTIŞMA

Mesleğe özgü kuramların uygulama alanına yansıtılması ve kanıta dayalı sonuçların oluşturulması mesleki gelişim açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Araştırmaların kuram/model çerçevesine dayandırılması; mesleki bilgi birikiminin gelişmesini sağlamakta, karar verme becerisini geliştirmekte, sağlık bakım kalitesini arttırmakta ve mesleki otonominin kazanılmasına yardımcı olmaktadır. Bu nedenle, doktora tezlerinin kuram/modele dayalı olarak yürütülmesi oldukça önem arz etmektedir (6,15,16). Ülkemizde hemşirelik alanında sık kullanılan modellerden biri olan SİM'ne dayalı doktora tezlerinin mevcut bilgi yapısını ortaya koymak amacıyla bibliyometrik analiz yöntemi kullanılarak yapılan bu çalışmada, hemşirelik alanında SİM'ne dayalı yapılan çalışmaların yıllar içinde artış gösterdiği ancak halen istenilen düzeye ulaşmadığı görülmektedir.

Araştırma kapsamında incelenen tezlerin büyük çoğunluğunun (%30) Dokuz Eylül Üniversitesi'nde yürütüldüğü belirlenmiştir. Bu açıdan, hemşirelik alanında SİM'ni doktora tezlerinde en çok kullanan üniversitenin Dokuz Eylül Üniversitesi olduğu söylenebilir.

Ülkemizde hemşirelik alanında SİM'ne dayalı yapılan doktora tezlerinin büyük oranda (%43,3) halk sağlığı hemşireliği anabilim dalında yürütüldüğü saptanmıştır. Literatür, ülkemizde halk sağlığı hemşireliği alanında

yapılan lisansüstü tezlerde en çok kullanılan modelin Sağlık İnanç Modeli olduğunu bildirmektedir (16). Bu açıdan, çalışma bulgularımız literatür ile benzerlik göstermektedir. Bu durumun, SİM'nin hastalıklardan korunma ve tarama programlarına katılımdaki yetersizliği açıklamak amacıyla geliştirilmesi açısından halk sağlığı hemşireliğine daha yakın olarak algılanmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırma kapsamındaki tezlerin büyük bir kısmının (%53,3) profesör danışmanlığında yürütüldüğü belirlenmiştir. Tel ve Sabancıoğulları'nın yapmış olduğu çalışmada (2014), lisansüstü tezlerinin yarıdan fazlasının danışmanlığının profesörler tarafından yürütüldüğü bildirilmiştir (17). Çalışma bulgularımız bu açıdan literatürdeki çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Ayrıca literatürde, araştırma danışmanlığının bilimselliği arttırmada önemli bir strateji olduğuna vurgu yapılmakta (18); öğrencinin eğitim sürecini alanında uzman ve deneyimli bir öğretim üyesiyle geçirmesinin doktora eğitiminin kalitesini arttıracakları belirtilmektedir (19). Buradan hareketle, doktora eğitiminin lisansüstü eğitimin son basamağını oluşturması ve önemli bir eğitim basamağı olması açısından tez danışmanlarının büyük çoğunluğunun profesör olmasının tez kalitesini arttırdığı yorumu yapılabilir.

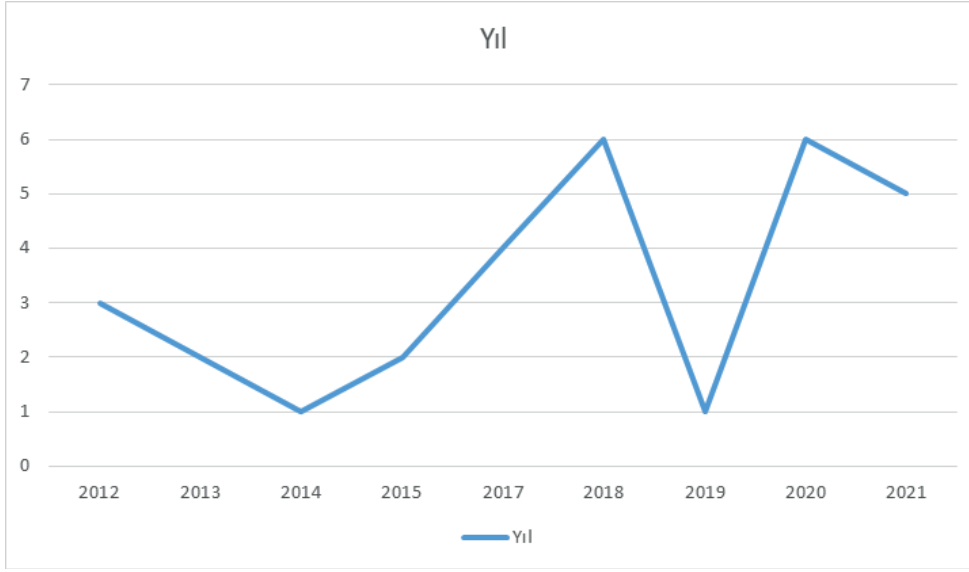
Doktora tez çalışmaları için fon desteği sağlamak oldukça önemlidir. Bu destek sayesinde daha kaliteli ve inovatif çalışmaların yapılabilmesi mümkün olmaktadır. Ülkemizde TÜBİTAK, üniversitelerin bilimsel araştırma projeleri, bazı dernekler ve Kalkınma Bakanlığına bağlı ajansların farklı destek programları bulunmaktadır. Araştırma kapsamına alınan tezler incelendiğinde; proje desteği alan doktora tez çalışması oranının %23,3 olduğu saptanmıştır. Bahar ve ark.'ının (2020) halk sağlığı hemşireliği alanındaki doktora tezlerini inceledikleri çalışmada projelendirilen tez oranı %22,5 olarak bildirilmiştir (20). Bu açıdan çalışma bulgularımız literatür ile benzerdir. Bu bulgu, doktora tezlerinin büyük çoğunluğunun projelendirilmediği ve daha fazla sayıda projelendirilmiş tez araştırmasına ihtiyaç olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Araştırma kapsamındaki tezler konu dağılımları açısından değerlendirildiğinde; "erken tanı ve taramalar" (%30) ile "kronik hastalık yönetimi" (%30) konularına daha çok eğilim olduğu görülmektedir. Ardahan ve Özsoy'un (2015) hemşirelik alanındaki yüksek lisans ve doktora tezleri üzerine yapmış olduğu çalışmada, en sık bilgi düzeyini belirlemeye yönelik tezlerin olduğu bildirilmiştir (21). Arslan ve ark.'ının (2010) çalışmasında ise, klinik uygulama en sık incelenen konu olarak belirlenmiştir (22). Literatürdeki bu farklılığın, tezlerin farklı açılardan ele alınmasından ve dahil edilme kriterlerinin farklı olmasından kaynaklandığı

Tablo 1. Doktora tezlerinin özelliklerine göre dağılımı (n=30)

Özellikler	Değişkenler	n	%
Dili	Türkçe	30	100,0
	Diğer	0	0
Üniversite	Atatürk Üniversitesi	3	10,0
	Dokuz Eylül Üniversitesi	9	30,0
	Ege Üniversitesi	2	6,7
	Erciyes Üniversitesi	1	3,3
	Eskişehir Üniversitesi	1	3,3
	GATA	1	3,3
	Gaziantep Üniversitesi	2	6,7
	Hacettepe Üniversitesi	1	3,3
	Hasan Kalyoncu Üniversitesi	1	3,3
	İnönü Üniversitesi	2	6,7
	İstanbul Üniversitesi - Cerrahpaşa	2	6,7
	Marmara Üniversitesi	2	6,7
	Manisa Celal Bayar Üniversitesi	1	3,3
	On Dokuz Mayıs Üniversitesi	1	3,3
	Selçuk Üniversitesi	1	3,3
Enstitü	Sağlık Bilimleri Enstitüsü	27	90,0
	Lisansüstü Eğitim Enstitüsü	3	10,0
Anabilim Dalı	Hemşirelik	11	36,7
	Hemşirelik Esasları	2	6,7
	İç Hastalıkları Hemşireliği	1	3,3
	Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği	3	10,0
	Halk Sağlığı Hemşireliği	13	43,3
Danışman Sayısı	Tek Danışman	24	80,2
	İki Danışman	6	19,8
Danışman Unvanı*	Profesör	21	69,3
	Doçent	12	39,6
	Doktor Öğretim Üyesi	3	10,0
AraştırmaTasarımı*	Tanımlayıcı	1	3,3
	Deneysel	14	46,2
	Yarı deneysel	14	46,2
	Metodolojik	2	6,7
	Nitel	8	26,4
Veri Toplama Araçları	Ölçek	23	76,7
	Ölçek ve soru formu	4	13,4
	Diğer	3	10,0
Örneklem Grubu	Yetişkin kadınlar	14	46,7
	Yetişkin bireyler	2	6,7
	Öğrenciler	4	13,3
	Hemşireler	2	6,7
	Kronik hastalığı olanlar	8	26,7
	Hastane	6	20,0
Araştırmanın Yapıldığı Yer	ASM	8	26,7
	TSM	1	3,3
	Okul	4	13,3
	Ketem	1	3,3
	Kadın danışma merkezi	1	3,3
	Semt Evi	1	3,3
	Ev	4	13,3
	Diyaliz merkezi	1	3,3
	İşyeri	1	3,3
	Sağlıklı hayat merkezi	1	3,3
	Online	1	3,3
	Tezin Konusu	Erken tanı ve tarama davranışları	9
Sigara bırakma		1	3,3
Bağışıklama		2	6,7
Kronik hastalık yönetimi		9	30,0
Hemşirelerin mesleki görevleri		1	3,3
Kadın sağlığı sorunları		2	6,7
Sağlıklı yaşam biçimi davranışları		4	13,3
Aile planlaması		1	3,3
Üreme sağlığı		1	3,3
Var		30	100,0
Etik Kurul İzni	Yok	0	0
	Var	7	23,3
Proje Desteği	Var	7	23,3
	Yok	23	76,7

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir

Grafik 1. Doktora tezlerinin yıllara göre dağılımı (n=30)

düşünülmektedir. Literatürde, SİM'nin erken tanı ve tarama programları için geliştirilmiş olduğu (7); daha sonra kronik hastalık yönetimine başarıyla uyarlandığı bildirilmektedir (8,9). Bu açıdan, SİM'ne dayalı gerçekleştirilen doktora tezlerinin konu dağılımlarının beklendiği söylenebilir.

Tezlerdeki veri toplama araçları incelendiğinde; tezlerde ölçek kullanımının daha yaygın olduğu belirlenmiştir. Çalışma bulgularımız bu açıdan literatür ile benzerdir (16,23). Tezlerin büyük bir kısmında veri toplama aracı olarak ölçek kullanılmasının ölçeklerin geçerli ve güvenilir bir veri toplama aracı olarak kabul edilmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırma kapsamına alınan tezler incelendiğinde; araştırmaların örneklem grubunun çoğunlukla sağlıklı bireylerden tercih edildiği; kronik hastalarla yapılan çalışmaların toplam tez sayısının yalnızca %26,9'unu oluşturduğu görülmektedir. Buradan hareketle, kronik hastalarla yapılan SİM'ne dayalı yapılan çalışmaların sayısının yetersiz olduğu yorumu yapılabilir. SİM, her ne kadar koruyucu/önleyici sağlık davranışlarının anlaşılması için geliştirilmiş bir model olsa da zamanla hasta rolü ve semptom yönetme davranışlarına başarıyla uyarlanmıştır (9,24,25). Bu açıdan, doktora tezlerinde daha fazla kronik hastalığı olan bireylere SİM'ne dayalı araştırmanın yürütülmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Tezlerin büyük çoğunluğunun kantitatif araştırma türünde olduğu ve kalitatif araştırmaların sayısının kantitatif araştırmalara oranla daha az sayıda olduğu tespit edilmiştir. Literatürdeki diğer çalışma bulguları incelendiğinde; Arslan ve ark.'ı (2010) Türkiye'deki

hemşirelik çalışmalarının yarıya yakınının deneysel ya da yarı deneysel olduğunu (22); Lee ve ark.'ı (2012) ise hemşirelik doktora tezlerinin yaklaşık yarısının deneysel olduğunu ve kantitatif araştırmaların daha az sayıda olduğunu bildirmişlerdir (26). Bu durumun, niceliksel araştırmaların daha çok kabul görmesinden ve nitel araştırmalara olan ilginin yetersiz olmasından kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir.

SONUÇ

Sonuç olarak, son yıllarda hemşirelik alanında SİM'ne dayalı yapılan çalışmaların giderek artmakta olduğu ancak halen istenilen düzeye ulaşmadığı belirlenmiştir. Daha fazla sayıda SİM'ne dayalı araştırmalara ihtiyaç olduğu söylenebilir. SİM, hastalıklara yönelik sağlık davranışlarının geliştirilmesinde etkin olarak kullanılacak modellerden biridir. Bu açıdan, bireylerin koruyucu/önleyici sağlık davranışlarını geliştirmek ve semptom yönetimi sağlayabilmek amacıyla ülkemizdeki hemşirelik doktora tez çalışmalarında SİM'ne dayalı daha fazla sayıda ve kapsamlı çalışmaların yapılması önerilmektedir. Yapılan bu çalışmanın, hemşirelik literatürüne katkı sağlayacağı ve ileride bu alanda çalışmayı düşünen bilim insanlarına ve lisansüstü öğrencilere yol gösterici olacağı tahmin edilmektedir.

KAYNAKLAR

1. Velioğlu, P. (2012). Hemşirelikte Kavram ve Kuramlar. 2. Baskı. İstanbul: Akademi Basın Yayın.
2. Şahin, G., Buldak, C.İ., Kaya, V., Güvenç, G., & İyigün, E. (2020). Türkiye'de hemşirelikte model kullanılarak yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi: sistematik derleme. HEAD, 17(2), 170-9.

3. Fawcett, J. (1992). Conceptual models and nursing practice: The reciprocal relationship. *J Adv Nurs*, 17(2), 224-8. doi:10.1111/j.1365-2648.1992.tb01877.x.
4. Arslan, F., Uzun, Ş., & Oflaz, F. (2010). Characteristics experienced difficulties and usage of doctoral dissertations in nursing in Turkey. *Türkiye Klinikleri J Nurs Sci*, 2(2), 110-2.
5. Fawcett, J. (2005). *Contemporary Nursing Knowledge: Analysis and Evaluation of Nursing Models and Theories*. 2nd edition. Philadelphia: F.A. Davis Company.
6. Şengün İnan, F., Üstün, B., & Bademli, K. (2013). Türkiye’de kuram/modele dayalı hemşirelik araştırmalarının incelemesi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 16(2), 132-9.
7. Janz, N.K., Champion, V.L., & Strecher, V.J. (2002). *The Health Belief Model*. Eds: Glanz K, Rimer BK, Lewis FM. Health Behavior and Health Education. 3rd edition. San Fransisco: Jossey- Boss; p. 45-66.
8. Çenesiz, E., & Atak, N. (2007). Türkiye’de sağlık inanç modeli ile yapılmış araştırmaların değerlendirilmesi. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 6(6), 427-34.
9. Abbaszadeh, A., Borhani, F, & Asadi, N. (2011). Effects of health belief model-based video training about risk factors on knowledge and attitude of myocardial infarction patients after discharge. *J Res Med Sci*, 16(2), 195-9.
10. Kahnooji, Z., Mirzaei, T., Asadpour, M., & Sabzevari, S. (2021). Effect of educational intervention based on health belief model to promote cardiovascular disease preventive behaviors. *Community Health Journal*, 14(4), 1-12.
11. Kuruthan, M.N. & Oran, F. (2018). Harita Prensiplerinin Görsel Haritalama Tekniğine Göre Bibliyometrik Analizi. *Sage Yayıncılık San. Tic. ve Ltd. Şti. 1. Basım, Ankara*, s, 7-14.
12. Carter Templeton, H., Frazier, R.M., Wu, L., & Wyatt, H.T. (2018). Robotics in nursing: a bibliometric analysis. *Journal of Nursing Scholarship*, 50(6), 582-9.
13. Kahwa, E., Dodd, A., Conklin, J.L., Woods Giscombe, C., Leak Bryant, A., Munroe, D., ... & Bolton, A. (2022). A bibliometric analysis of nursing and midwifery research in the Caribbean. *Journal of Nursing Scholarship*, 54(2), 226-33.
14. Ay, F., & Bilgiç F.Ş., (2021). Lisansüstü Tezlerde Kuramların Kullanımının Bibliyometrik Analizi: Kadın Sağlığı- Hastalıkları ve Doğum Hemşireliği Alanı Örneği. *Fenerbahçe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(3), 281-9.
15. Platin, N. (2010). Hemşireliğin kuramsal öğeleri dersi öğrenci geribildirimleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 3(2), 89-95.
16. Öncel, S., & Sümen, A. (2017). Türkiye’de halk sağlığı hemşireliği alanında yürütülen lisansüstü tezlerin değerlendirilmesi. *Türkiye Klinikleri Public Health Nursing Special Topics*, 3(1), 20-8.
17. Tel, H., & Sabancıoğulları, S. (2014). Psikiyatri hemşireliği doktora tezlerinin özellikleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 7(3), 178-185.
18. Nelson, J.P., & Sacks, J.L. (2007). Faculty advisement on theses and dissertations, tips for organizing the process. *Nurse Educator*, 32(5), 195-196.
19. Robinson, S., & Dracup, K. (2008). Innovative options for the doctoral dissertation in nursing. *Nursing Outlook*, 56(4), 174-178.
20. Bahar, Z., Gördes Aydoğdu, N., Açıl, D., Cengiz, B., Çal, A. & Gürkan, K.P. (2020). Türkiye’de halk sağlığı hemşireliği alanında yapılan doktora tezlerinin değerlendirilmesi. *Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 2(1), 26-38.
21. Ardahan, M., & Özsoy, S. (2015). Türkiye’de Hemşirelik araştırmalarındaki eğilimler: Yüksek lisans ve doktora tezleri üzerine bir çalışma. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(4), 516-34.
22. Arslan, F., Uzun, Ş., & Oflaz, F. (2010). Characteristics experienced difficulties and usage of doctoral dissertations in nursing in Turkey. *Türkiye Klinikleri J Nurs Sci*, 2(2), 110-112.
23. Ünsal, A., & Ergül, N. (2010). Türkiye’deki hemşirelik araştırmalarında kullanılan veri toplama araçları. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 432-8.
24. Khorsandi, M., Fekrizadeh, Z., & Roozbahani, N. (2017). Investigation of the effect of education based on the health belief model on the adoption of hypertension-controlling behaviors in the elderly. *Clinical Interventions in Aging*, 12, 233.
25. Barros, A.A., Guedes, M.V.C., Moura, D.D.J.M., Menezes, L.C.G.D., Aguiar, L.L., & Xavier, G.A. (2014). Health behaviors of people with hypertension: health belief model. *Northeast Network Nursing Journal*, 15(3), 525-32.
26. Lee, J.H., Choe, M.A., & Hah, Y.S. (2012). Analysis of trends and contents of nursing doctoral dissertations in Korea. *Journal of Korean Academy of Nursing*, 42(2), 302-309.